

aparador

Josep Pla, entre la il·lusió i l'escepticisme

XEVI PLANAS

La història de la literatura és plena de casos d'escriptors dels quals no ha estat possible valorar prou bé el conjunt de la seva obra fins que molts anys més tard de la seva mort se n'han publicat els textos inèdits que van deixar. És el cas, per exemple, de Fernando Pessoa, que en vida només va publicar un llibre i que fins mig segle després de la seva mort no va ser considerat un dels grans clàssics universals.

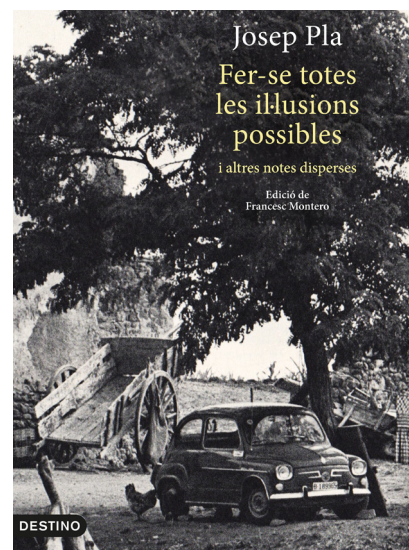
Josep Pla és un cas atípic, perquè en vida va publicar entorn de 30.000 pàgines i en el moment de la seva mort podia semblar que el judici sobre el seu llegat no canviaria amb el temps. Però així com el bagul on Pessoa desava els seus originals és un tresor del qual han anat sortint textos que ofereixen una visió de l'autor prou diferent de la que se'n tenia quan va morir, la visió que ara tenim de Pla és matisadament diferent de la que en teníem quan va morir i ja s'havien publicat entorn de 30.000 pàgines seves.

L'esperada biografia que prepara Xavier Pla, el màxim especialista en Pla, ens aportarà llum nova per interpretar millor l'autor i la seva obra. De moment, a l'impacte que va comportar la publicació, el 2003, de l'epistolari de l'autor amb Josep M. Cruzet, *Amb les*

pedres disperses, cal afegir el que ara provoca l'edició recent de *Fer-se totes les il·lusions possibles i altres notes disperses*. Aquests dos llibres mostren un Pla sorprenent des del punt de vista ideològic, com *La vida lenta*, el volum editat el 2014 amb anotacions seves de diari sense ambició literària, entre les quals hi ha aquesta contundent confessió: «El fàstic físic que em fa Franco em deprimeix».

Fer-se totes les il·lusions possibles i altres notes disperses, el primer text literari de Pla que es publica després de la seva mort, aplega fragments d'interès desigual. L'autor els va redactar com a continuació de *Notes disperses*, conscient que no els podria donar a impremta mentre hi hagués la dictadura, perquè posen al descobert d'una manera desinhibida i crítica les seves conviccions radicalment antifranquistes i catalanistes.

Les primeres pàgines, que ajuden a entendre el litigi històric entre Catalunya i Espanya, són les més suggeridores i lúcides del llibre. Traçant un breu i atrevit assaig sobre la psicologia dels habitants del país, Pla afirma que trobar un català normal és difícil i raona com la humiliació amb què Espanya ha sotmès sempre Catalunya provoca una reacció molt negativa en l'inconscient col·lectiu: «El català d'avui té por d'ésser ell mateix. Aquesta por és com

PLA, Josep
Fer-se totes les il·lusions possibles i altres notes disperses

Edició de Francesc Montero
Edicions Destino. 280 p.

un tumor que porta dins. El català amaga els seus sentiments vertaders, dissimula la seva manera d'ésser, escamoteja la seva autenticitat, tracta de presentar-se diferent de tal com és».

Qui sap si, entre la il·lusió i l'escepticisme, Pla ens recomanaria en el moment present aquesta frase del llibre que n'ha inspirat el títol al responsable de l'edició, Francesc Montero, estudiós de la Càtedra Josep Pla de la Universitat de Girona: «L'ideal consisteix en fer-se totes les il·lusions possibles i no creure en cap».

Literatura de la calma

JOSEP PASTELLS

Deu passejades, catorze rutines, nou menges, vuit parles, onze evocacions i set lectures. La composició i distribució dels cinquanta-nou articles que formen el darrer llibre de Miquel Martín i Serra (Begur, 1969) ja suggereixen que és una obra feta a poc a poc, un recull bastit amb materials quotidians i casolans, amb pràctiques i records que deixen un regust d'autenticitat. El títol del llibre, *Proses reposades*, corrobora aquesta sensació, que es torna més intensa en llegir el primer article i constatar que la tramuntana fa ondular les espigues

d'un camp de blat, convertit de sobte en una minúscula mar, amb ones que enlluernen i moren arran de camí. L'atenció als detalls, la capacitat d'observar que es detecta en aquest primer text, no serviria de gaire res si no anés acompanyada de la destresa de narrar, de l'habilitat d'eleger els mots adequats per descriure el món. Però Martín, com Ruyra i com Gaziel, com el seu estimat Vinyoli, treballa les paraules amb vigor i elegància, amb la tenacitat de qui s'esforça a conrear un estil.

«Vaig tenir la certesa —o més aviat la intuïció— que s'havia complert un cicle

vital, com si el temps hagués fet una volta sencera i comencés una nova etapa que m'atorgava una perspectiva diferent de les coses, més matisada, més fonda, més efímera». Aquest fragment, en què l'autor relata la trobada amb una dona que havia sigut un mite sexual de la seva adolescència, revela una de les claus d'una prosa que està «molt per sobre de la memorialística rasa del tertulià amb segona residència que ara mateix circula per les llibreries», afirma Toni Sala al pròleg de l'obra. Lluny de les presses i de les estridències, Martín afronta les activitats diàries (passejar,